



Tieslietu ministrija

Projekts Nr.JUST/2010/KPEN/AG/1546 "Atjaunojošā taisnīguma aktuālas problēmas, risināšanas perspektīvas Eiropas Savienībā"

Konference „Cilvēktiesību samērošana un preventīvo piespiedu līdzekļu izpratne”
Rīga, 2013. gada 27.marts

Piespiedu preventīvo pasākumu piemērošana Apvienotajā Karalistē

*Marks Tempests (Field Court
Chambers London, advokāts)*

PIESPIEDU PASĀKUMU KLASIFIKĀCIJA

Ppreventīvie piespiedu pasākumi Angijā un Velsā aptver divas līnijas:

Publisko tiesību pasākumi, kurus iedala:

- **Piemērošanas rīkojumi** - oficiāla iestāde lūdz tiesai pieņemt lēmumu, kas ietekmē konkrētas personas
- **Norādījumu rīkojumi**– amatpersona vai oficiāla iestāde kontrolē uzvedību, neizmantojot tiesu pilnvarojumu

Privāto tiesību pasākumi

- indivīds lūdz tiesai pieņemt lēmumu par (a) konkrētu personu(-ām)

Kopš 1998. gada publisko tiesību pasākumos galvenā uzmanība ir pievērsta politikas veidošanai.

Koncentrēšanās uz publisko tiesību pasākumiem

- Kādēļ PPP politiku uzskatīja par nepieciešamu?
- Ko darīja likumdevēji?
- Vai politika ir bijusi efektīva?
- Kādi trūkumi ir novēroti?
- Kā PPP politika mainīsies nākotnē?

Vēsture - tiesas rīkojumi un to raksturs

- Pasākumi ar likumu tika noteikti jau 1361. gadā, izdodot Likumu par miertiesnešiem.
- „Karaļa miera traucēšana” – ne gluži noziedzīga rīcība, bet -
- Visiem pilsoņim bija tiesības (tādā veidā iekļaujot arī konsteblu) arestēt
- Miertiesnešu pilnvaras saukt personu pie atbildības, lai saglabātu mieru
- „Sus ” likums - 1824. gada Likuma par klaidonību 4. sadaļa. Pārkāpums, ja izturējās tā, ka tas radīja aizdomas, ka persona gatavojas izdarīt smagu noziegumu (tādu, par kuru var arestēt). Pilnvaras apturēt, pārmeklēt un arestēt.

Vēsture- sabiedriskā kārtība un uzvedības kontrole

- Tradicionālais AK kārtības nodrošināšanas modelis ir kārtības nodrošināšana, izmantojot vienošanos.
- Skatīt Roberta Pīla kārtības nodrošināšanas principus
 - „ vienmēr apzināties, ka policijas pilnvaras izpildīt savas funkcijas un pienākumus ir atkarīgas no tā, vai sabiedrība atzīst viņu eksistenci, darbību un izturēšanos un viņu spēju nodrošināt un saglabāt sabiedrības cieņu.”

1. KĀDĒĻ PPP POLITIKU UZSKATĪJA PAR NEPIECIEŠAMU?

- Tradicionālo kontroles veidu sociāla un tiesiska novecošanās
- „Vienoššanās” modelis vairs nav īstenojams
- Disciplinārs modelis ir ārpus saskares ar tiesību kultūru: piem., „Sus” likumu atcēla 1981. gadā
- Pieaugoša sociālā spriedze - galvenokārt starp minoritāšu jauniešiem un policiju
- Arī starp vietējiem varas orgāniem un policiju

Morāles pagrimums pilsētās?

- Lietu materiāli neapstiprina nopietnu ASU pieaugumu 1990.-2000. gados
- Tomēr pastāv iespāids, ka ASU pieaug
- Vai samazinās iecietība pret uzvedību, kas atšķiras no ierastajām normām?
- NACRO (National Association for the Care and Offenders - Nacionālā asociācija pārraudzībai un likumpārkāpējiem) un citi atzīmē ASU definīcijas trūkumu

Nacionālā ASU politika

- ASU ieņēma svarīgu vietu 1997. gada leiboristu partijas manifestā, kas tai palīdzēja uzvarēt vēlēšanās:
„ Mēs risināsim jautājumu par nepieņemamo ar antisociālu uzvedību saistīto noziedzības līmeni mūsu ielās. Mūsu absolūti neiecietīgā pieeja garantēs, ka maziskā noziedzība jauno likumpārkāpēju vidū tiks nopietni apkarota.”
- Tajā pašā manifestā bija ierosināta ECTK iekļaušana vietējās tiesību normās (to sasniedza, pieņemot 1998. gada Cilvēktiesību likumu)
- Politikas īstenošanas nodošana tiesu sistēmai – piespiedu pasākumus īsteno, izmantojot „piemērošanas rīkojumus”, ko izdod tiesneši

2. KO DARĪJA LIKUMDEVĒJI?

- 1998. gada Likums par noziedzību un nekārtībām: ASUR
- 2003. gada Likums par antisociālu uzvedību: ASUA un citi pasākumi

1998. gada Likums par noziedzību un nekārtībām

Ieviesa antisociālas uzvedības rīkojumu

- To izdod krimināltiesas, bet tas nav kriminālsods
- Rīkojumi ir tikai aizliedzoši – „nedarīt...”
- Rīkojuma pārkāpšana ir pārkāpums, kas sodāms ar neierobežotu naudas sodu un līdz piecu gadu ilgu ieslodzījumu (pieejamas arī citas iespējas, piem., sabiedriskais darbs, nosacīti atlikts spriedums u.c.)
- Lai izdotu ASUR, tiesai jābūt *pārliecinātai*, ka
 - Apsūdzētais pēdējos sešos mēnešos uzvedies antisociāli, radot citiem uzmākšanās vai briesmu sajūtu,
 - rīkojums ir *nepieciešams*, lai novērstu turpmāku ASU

2003. gada Likums par antisociālu uzvedību

Ievieša divus pasākumus, kas raksturīgi valsts
mājokļiem:

- Antisociālas uzvedības aizliegumu
- Īres termiņa samazināšanu

Antisociālas uzvedības aizliegums

- Civiltiesas izdots rīkojums. Tā pārkāpšana ir „necieņas izrādīšana pret tiesu” un sodāma ar naudas sodu, civilu apcietinājumu vai sekvestrāciju (konfiskāciju).
- Aizliedz apsūdzētajam antisociāli rīkoties (rīcība, kas spēj radīt traucējumu vai apgrūtinājumu)
- Rīkojumā jānorāda aizliegtā rīcība
- Vai rīcība tieši vai netieši skar attiecīgā mājas saimnieka mājokļa pārvaldības funkcijas vai ietekmē šīs funkcijas
- Prasījumu par ASUA var iesniegt tikai sociālo un pašvaldību mājokļu saimnieki
- Tiek piemēroti vispārējo tiesību principi
 - Pierādījumu normas ir civiltiesību pierādījumu normas
 - Tiesai ir rīcības brīvība izliemt, vai izdot rīkojumu un kādu rīkojumu izdot
 - Tiesnesis ievēro pamatotību un samērīgumu

Īres termiņa samazināšana

- Ja pašvaldības/sociāla mājokļa saimnieks uzskata, ka īrnieks ir vainīgs, traucējot un apgrūtinot mājas saimnieka mājokļa apsaimniekošanas funkciju, tas var būt par iemeslu, lai iesniegtu ziņojumu par īrnieku
- Mājas saimnieks divpadsmit mēnešu laikā pēc ziņojuma iesniegšanas var vērsties civiltiesā ar lūgumu izdot rīkojumu par īres termiņa samazināšanu
- Ja tiesa atbilstoši civillikuma normām secina, ka īrnieks ar savu uzvedību rada traucējumu vai apgrūtinājumu, tā var izdot īres termiņa samazināšanas rīkojumu
- Īres termiņa samazināšanas rīkojumi uz vienu gadu atceļ tiesības uz nodrošinājumu attiecībā uz īres līguma laušanu
- Šajā laikā posmā
 - Jebkura turpmāka ASU var būt par iemeslu brīdinājuma par izlikšanu, ko var izdot pēc iekšējas pārbaudes
 - Ja brīdinājums par izlikšanu no dzīvokļa oficiāli stājas spēkā, tiesai jāizdod rīkojums par izlikšanu no mājokļa
 - Tomēr jāievēro *Pinnock* lieta – tiesai jāapsver izlikšanas samērīgums

Citas 2003. gada Likumā par ASU noteiktās pilnvaras

Divas galvenās „piemērošanas” pilnvaras:

- Rīkojums par slēgšanu - ja telpās nelikumīgi tiek lietotas narkotikas, tiesa var izdot rīkojumu, ka tajās nevar iekļūt citas personas, izņemot pastāvīgos iedzīvotājus.
- Rīkojums par alkohola lietošanas aizliegšanu – to var izdot krimināltiesā pēc notiesāšanas par pārkāpumu. Tas ir rīkojums, kura pamatā ir civiltiesības (t.i., tā nav notiesāšana) un kas neļauj personai sabiedriskās vietās pirkt vai patērēt alkoholu. To var attiecināt uz konkrētām telpām.

Citas 2003. gada likuma pilnvaras

Divas svarīgākās „rīkojumu pilnvaras” ir:

- Rīkojums par izkliedēšanu – ja augstāk stāvoša policijas amatpersona pamatoti uzskata, ka
 - konkrētajā teritorijā divu vai vairāku cilvēku grupu klātbūtne vai uzvedība ir iebiedējusi vai iespaidojusi sabiedrības locekļus un radījusi viņos paniku vai briesmu sajūtu,
 - šajā teritorijā ASU ir nozīmīga un pastāvīga problēma, tad šī amatpersona var piešķirt policistiem īpašas pilnvaras piespiest grupas, kas varētu iebiedēt, radīt paniku vai radīt briesmu sajūtu, pamest šo teritoriju.
- Rīkojums par noteiktām sabiedriskām vietām (ieviests ar 2003. gada Krimināltiesību likumu) –
 - Pašvaldība var noteikt savā apvidū teritorijas „bez alkohola”, ja tā ir pārliccināta, ka šajā teritorijā vērojami ar alkoholu saistīti pārkāpumi un nekārtības.
 - Ar alkohola patēriņu saistītā rīkojuma neievērošana ir pārkāpums, par ko soda ar naudas sodu.

3. PPP POLITIKAS EFEKTIVITĀTE

- Vairāk par 20 000 ASUR
- Vismaz vienu reizi pārkāpti 56,5%
- Vairāk nekā vienu reizi pārkāpti 43%: vidēji 4x
- ASUR skaits samazinās, bet ASU uztvere pieaug?

4. NOVĒROTIE TRŪKUMI

- **Sarežģītība.** 19 ASU pilnvaras, bet nepieciešamas tikai 6
- **No augšas uz leju.** Neliela rīcības brīvība vietējā vai tiesas zāles līmenī
- **ASUR ir „neiedarbīgs instruments”.** Efektīvākas varētu būt aplinkus stratēģijas, kā tas ir mājokļu kontekstā. ASUR nespēj apkarot alkohola lietošanas un garīgās veselības problēmu rezultātā radušos ASU
- **Nepietiekama uzmanības pievēršana cietušajiem.** Pašreizējā sistēmā viņi tiek izslēgti no lēmumu pieņemšanas

5. PRIEKŠLIKUMI IZMAIŅĀM

- Koncentrēšanās uz cietušajiem
- Neformālu noregulējuma pasākumu izmēģinājumi
- Vienkāršāks un elastīgāks pilnvaru komplekts

Koncentrēšanās uz cietušajiem

- Vienkāršāka sistēma paziņošanai un savstarpējai informācijas apmaiņai par ASU gadījumiem
- Uzlabots riska novērtējums un neaizsargātu vai atkārtoti cietušu personu identificēšana
- Sabiedrības aktivizēšana

Jaunas pilnvaras

- Aizliegums, lai novērstu noziegumu
 - Galvenokārt aizvieto rīkojumu par antisociālu uzvedību piemērošanu un antisociālas uzvedības aizliegumu
- Rīkojums par nozieguma novēršanu
 - Galvenokārt aizvieto ASUR pēc notiesāšanas
- Policijas norādījumu pilnvaras
 - Vispārēja norādījumu pilnvara

KOMENTĀRI – CILVĒKTIESĪBU JAUTĀJUMI

- „Piemērošanas rīkojumi” bieži ietvers iejaukšanos noteiktās ECTK tiesībās
- Iejaukšanās jābūt samērīgai
- Tomēr visus piemērošanas rīkojumu izdod tiesas, kurām, izdodot rīkojumu, jāievēro samērīgums
- Tādējādi sistēma ir atbilstoša ECTK
- Tomēr ievērojiet 2005. gadā izteiktos CT komisāra komentārus

PRIVĀTTIESĪBAS UN MĀCĪBA NĀKOTNEI?

- Likums par ģimenes tiesībām
 - Rīkojumi par neuzmākšanos
 - Rīkojumi par nelikumīgu izlikšanuAbi ir noderīgi
- Likums par aizsardzību pret uzmākšanos
 - Neskaidri noteikumi
 - Neskaidri mērķi

Secinājumi

- Jaunajā PPP politikā var rasties risks, ka individuālo sūdzību iesniedzējiem ir pārlietu liela ietekme
- Tomēr, uzsverot neformāla risinājuma nepieciešamību, varētu labāk iesaistīt visas puses, lai atbildīgi rastu risinājumu ASU sabiedrības līmenī
- Atgriešanās pie (pašu) kārtības nodrošināšanas, izmantojot vienošanos?